विषय: सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग विकास (MSMED) कायदा, २००६ अंतर्गत वाद सोडवण्यासाठी पर्यायी विवाद निराकरण सेवा केंद्रांच्या वापराशी संबंधित तरतुदींच्या अंमलबजावणीबाबत.

सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योग विकास (MSMED) अधिनियम, 2006 हा सरकारने सूक्ष्म, लघु आणि मध्यम उद्योगांच्या प्रोत्साहन, विकास आणि त्यांच्या स्पर्धात्मकतेत वाढ करण्यासाठी तसेच संबंधित बाबींसाठी लागू केला आहे. या अधिनियमाच्या प्रमुख उद्दिष्टांपैकी एक म्हणजे MSMEच्या ग्राहकांकडून देयकांची वेळेत वसुली सुनिश्चित करणे.

या कायद्याअंतर्गत, कोणत्याही वादाच्या बाबतीत, संबंधित पक्ष सूक्ष्म आणि लघु उद्योग सुविधा परिषद (MSEFC) कडे प्रकरण पाठवू शकतात. MSEFC तीन वेळा समझोता प्रक्रियेद्वारे सामंजस्याचा प्रयत्न करते आणि जर ते अयशस्वी झाले तर, मध्यस्थीकडे जाते, जी मध्यस्थी आणि सामंजस्य कायदा, 1996 आणि त्याखालील तरतुदींनुसार आयोजित केली जाते. संबंधित पक्षांमधील करार काहीही असोत, ही प्रक्रिया पाळली जाते.

MSEFC हे भारतभर स्थापन करण्यात आले असून MSME युनिट्सना 'समाधान' पोर्टलच्या माध्यमातून वाद मांडता येतात व त्यानंतर आवश्यक कागदपत्रे सादर करावी लागतात. MSEFC चे अध्यक्ष संबंधित राज्य/केंद्रशासित प्रदेशांचे उद्योग संचालनालयाचे संचालक असतात व ते या प्रकरणांची सुनावणी घेतात. MSMED अधिनियम, 2006 नुसार 90 दिवसांत प्रकरण निकाली काढण्याची तरतूद असली तरी प्रत्यक्षात विविध कारणांमुळे ही प्रक्रिया विलंबित होते आणि MSME युनिट्सना न्याय मिळण्यास अडथळा निर्माण होतो.

MSMED अधिनियमाच्या कलम 18 नुसार:

1. वादाच्या संदर्भात MSEFC स्वतः समेट प्रक्रियेचे आयोजन करू शकते किंवा पर्यायी विवाद निराकरण सेवा (ADR) केंद्राच्या सहाय्याने समेट करावा. यासाठी, मध्यस्थी व समेट प्रक्रियेच्या संदर्भात मध्यस्थी आणि समेट अधिनियम, 1996 (26 ऑफ 1996) च्या कलम 65 ते 81 लागू होतील.
2. समेट प्रक्रिया अयशस्वी झाल्यास, MSEFC स्वतः विवादाचे मध्यस्थीकरण करू शकते किंवा ADR केंद्राकडे हा वाद सोपवू शकते. अशा प्रकरणांवर मध्यस्थी आणि समेट अधिनियम, 1996 च्या तरतुदी लागू होतील.
3. सध्या लागू असलेल्या इतर कोणत्याही कायद्यात काहीही असले तरी, MSEFC किंवा ADR केंद्रांना संबंधित विवादांवर मध्यस्थ किंवा समेटक म्हणून कार्य करण्याचा विशेष अधिकार देण्यात आला आहे.

शिफारस: एमएसएमईडी कायद्यात पर्यायी वाद निवारण सेवा केंद्रांचा वापर करण्याचे स्पष्ट निर्देश असल्याने, महाराष्ट्र सरकारने या तरतुदींच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी पावले उचलली पाहिजेत.

1. ADR केंद्रांना MSME विवाद सोडविण्यासाठी अधिकृतरित्या सामील करून घ्यावे.
2. MSME युनिट्सना ADR केंद्रांचा अधिक लाभ मिळेल यासाठी आवश्यक प्रबोधन करावे.
3. वाद सोडविण्याच्या प्रक्रियेला गती मिळावी यासाठी ADR केंद्रांचा सक्रिय सहभाग सुनिश्चित करावा.

या शिफारशींच्या अंमलबजावणीमुळे MSME उद्योगांना न्याय लवकर मिळेल, विवाद त्वरित निकाली काढले जातील आणि MSME अधिनियमाच्या मूळ उद्दिष्टांची पूर्तता होईल.

अ‍ॅड. मनीष आसरकर,
अ‍ॅडव्होकेट, कॉर्पोरेट वकील आणि मध्यस्थ,

नवी मुंबई.